

Individuell visningsersättning (IV) budgetåret 2027

Inledning

Individuell visningsersättning (IV) utgår till konstnärer vars verk visas offentligt. Ersättningen är avsedd att kompensera konstnären för den inskränkning som görs i upphovsrättslagens § 20 och som inte gör det möjligt för konstnären att kräva ersättning för offentlig visning av överlättna verk.

IV speglar de existerande strukturerna i konstnärskåren, de villkor under vilka konstnärerna utvecklar sin yrkeskarriär och hur konsten sprids i samhället.

IV ersätter konstnären för att ha utfört ett arbete som visas för allmänheten och fortfarande används.

Drygt 5 000 konstnärer får IV varje år och antalet sökande ökar. Både i kontakter med konstnärer och via enkätundersökningar visas tydligt att det är en viktig ersättning för många konstnärer, som ofta går rakt in i den egna verksamheten och betalar ateljékostnader, konstnärsmaterial och ger tid att investera i nya projekt.

IV uppfyller ett flertal krav som är rimliga att ställa på ett effektivt och träffsäkert ersättningssystem:

- IV minskar beroendet av icke-konstnärliga inkomster samt kompenserar för låga och ojämna inkomster.
- IV utgår årligen och kan därför kalkyleras som en förstärkning av den totala årliga inkomsten av konstnärlig verksamhet.
- IV stimulerar konstnärligt skapande, i synnerhet i offentliga miljöer.
- IV har objektiva krav som ska uppfyllas för att ge rätt till ersättning.
- Effekten av IV syns tydligt och är transparent.
- IV ger konstnären ett ekonomiskt tillskott som grundas på yrkesverksamhet.
- Både konstnärerna och konstverken inom IV är spridda över landet.

IV går rakt in i den konstnärliga verksamheten och bidrar till ny konst i samhället

Betalt för utfört arbete

IV-systemet ersätter konstnären för utfört konstnärligt arbete och för att verken nyttjas offentligt under en lång tid. Regelverket är generellt och ersättningen avgörs inte utifrån kvalitetsbedömning, inkomstsituation eller geografisk placering.

Ger möjlighet till konstnärlig produktion

IV bidrar starkt till konstnärers möjligheter att skapa nya verk och ställa ut dem. Bildupphovsrättsenkätundersökningar visar tydligt att IV-ersättningen används till direkta kostnader i den konstnärliga verksamheten. IV ger konstnärer trygghet och självförtroendet i den egna verksamheten stärks av det erkännande som IV ger. Slutsatsen är att IV går rakt in i den konstnärliga verksamheten och bidrar till ny konst i samhället.

Trygghet – en förutsättning för fortsatt skapande

Bildkonstnärernas svaga inkomstsituation ger följd effekter för yrkesgruppens tillgång till pension, föräldrapenning och sjukersättning. Eftersom IV räknas som beskattningsbar inkomst bidrar den positivt till konstnärernas ställning i socialförsäkringssystemet. Inkomst för utfört arbete och tillgång till trygghetssystemet är en förutsättning för ökad konstnärlig produktion.

I en rapport från Konstnärernas Riksorganisation – Utsikt från ateljéerna: Rapport 1: Bild- och formkonstnärers inkomster och verksamhet – visar deras undersökning bland ett stort antal konstnärer att IV-ersättningen efter försäljningar och utställningar är den mest förekommande inkomstkällan.

IV-ersättningen ger även konstnärerna trygghet när de ekonomiska förutsättningarna i samhället i stort förändras. Konstnärerna drabbas hårt av höjda kostnader och intäkterna är ofta svåra att hålla säkra och kontinuerliga. Eftersom det ännu inte finns någon konkret upphovsrättslig lösning för hur kreatörer ska få ersättning i relation till AI, gör det att konstnärers ekonomiska utväxling av sitt arbete är osäkert.

En viktig pusselbit för den äldre konstnären

IV ökar i takt med att konstnären rapporterar in fler sålda verk. IV blir därmed en viktig livslång ersättning för konstnärer som är i slutet av sitt yrkesliv. Någon annan sådan finns inte för konstnärer.

Stort antal sökande och verk

Antalet konstnärer och deras verk som ingår i systemet är stort, vilket gör att underlaget för fördelning är brett. Det är fler kvinnor än män i det totala fördelningsunderlaget. Det är lätt för nya konstnärer att ansöka och erhålla ersättning. IV-ersättningen når många, med låg administrationskostnad och upplevs som rättvist av mottagarna av ersättningen.

Genom konstruktionen med ett högsta möjliga individuellt ersättningsbelopp omfördelas pengar inom systemet till dem som har ersättningar understigande detta belopp, alla dessa gynnas proportionellt lika.

Effekten av ett ökat anslag

Utvärderingar av statistiken av tidigare fördelningar visar att ökade anslag gynnar alla grupper, men framför allt yngre och kvinnor. De takregler som systemet har, bidrar till dessa effekter. Omvänt kan man konstatera att stillastående anslag försämrar för yngre och i synnerhet för kvinnor. Statistiken visar också att ett ökat anslag skulle innebära att fler får en ersättning som verkligen betyder något. För att konstnärer ska uppfatta ersättningens syften måste systemet bidra till ett reellt bättre resultat för konstnärens ekonomiska situation.

IV – en unik databas med möjligheter

Bildupphovsrätt förfogar nu genom den databas som byggts upp över en unik förteckning av samhällets offentliga konstinnehav. Det är en kunskapskälla som borde vara av intresse för andra verksamheter och för att ge ökad kunskap om den offentliga konsten. Bildupphovsrätt är intresserade av att diskutera utvecklingsplaner för databasen och ett vidgat användningsområde. Vi ser flera utvecklingsmöjligheter till exempel att användas som forskningsunderlag eller inventarieregister och vi tycker att det vore angeläget att databasen nyttjas för att öka kunskaperna om bildkonstens roll i samhället. Möjliga användningsområden:

- Analys av årliga konstinköp hos kommuner, landsting och statliga institutioner.
- Analys av ovan nämndas konstinnehav och inköspolitik under viss tid.
- Analys över konstnärernas inkomster av konstnärlig verksamhet.
- Analys över kompletterande åtgärder inom konstnärspolitiken.
- Analys över påverkan på förändringsbehov inom socialförsäkringssystem och pensionssystem.
- Genusrelaterad kunskap om konstnärssyrket.

Uppräkning av anslaget är nödvändigt

IV-systemet ska vara en ersättning som ger trygghet för konstnärer i Sverige vars konst visas för allmänheten. Med nuvarande utveckling av anslagets storlek innebär det i praktiken en sänkning av ersättningen för varje år för en stor del av landets konstnärer. Det beror på att antalet konstnärer som kvalificerar för ersättningen ökar, men också för att anslagets storlek inte relateras till inflation eller prisutveckling. De senaste årens höga inflation har inneburit att värdet av ersättningen för den enskilde konstnären har minskat kraftigt.

Det krävs en årlig uppräkning av anslaget för att bibehålla nivån på ersättningen. Den uppräkningskopplas förslagsvis till ökningen av antalet omfattade verk och konstnärer samt KPI. Bildupphovsrätt står gärna till tjänst med att ta fram förslag på en modell för uppräkning.

Förutom en **årlig uppräkning** krävs en **kraftig höjning** av anslaget för 2027, efter en sexårig period av oförändrat anslag samtidigt som de ekonomiska villkoren för konstnärer har försämrats avsevärt.

Administrativa kostnader

IV är en integrerad och naturlig del av Bildupphovsrätts verksamhet och tar gemensamma resurser i anspråk i form av personal, IT-system och material. Bildupphovsrätts intäkter kommer från avdrag från upphovsrättsliga intäkter genererade av bildkonstnärer. IV-systemet hanterar cirka 220 000 konstverk i offentlig ägo och drygt 5 000 konstnärer som mottagare av ersättning. Bildupphovsrätt genomför successivt förbättringar av de administrativa systemen.

Administrativa kostnader för 2027 har beräknats till cirka 2 800 000 kronor.

Slutord och yrkande

IV kan inte ersätta andra kulturpolitiskt motiverade insatser, utan utgör tillsammans med andra insatser grundvalen för en god konstnärspolitik som tar fasta på att ersätta konstnären för dennes insats i samhället.

För budgetåret 2027 yrkar Bildupphovsrätt att IV-anslaget höjs till **95 miljoner kronor** varav högst **2,8 miljoner kronor** får användas för Bildupphovsrätts administrativa kostnader.

Stockholm 2026-02-xx

Fredrik Lomäng, VD

